

Als wateren samenkomen

Advies over de mogelijkheden tot samenwerking tussen de PvdA en GroenLinks in Eindhoven in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2026

Paul van Liempd
Eindhoven, 3 september 2024

Versie: 1.1

“Ik zie de groepen en partijen, die samenkomen, als grotere en kleinere riviertjes, die zich verenigen tot één grote stroom. Als wateren samenkomen, die van wat verschillende kleur waren, omdat zij door verschillende grondsoorten hebben gestroomd, dan kan men in zo’n rivier nog een tijdlang verschillende schakeringen naast elkaar waarnemen. Dat verhindert niet, dat dan toch dadelijk het brede en diepe water, dat zo gevormd is, machtige schepen draagt, die op de zijtakken niet konden varen en dat water voor vruchtbaarheid brengende bevoeiingen veel ruimer beschikbaar is. Laat het zo zijn ook met de machtige stroom, die vandaag is gevormd.

Moge hij weldra breken door de vaak zo dorre velden der Nederlandse politiek, die doen groenen en tot vruchtbaarheid brengen, en moge hij bovendien naar de toekomst dragen schepen met een rijke lading, een lading van socialisme en democratie, van bestaanszekerheid en stijgende welvaart, van menselijkheid en recht, van geestelijke en zedelijke verheffing.”

Willem Drees Sr.

*Citaat uit redevoering bij de oprichting van de PvdA
9 februari 1946*

Inhoud

Voorwoord	4
1. Inleiding	5
1.1 Opdracht	5
1.2 Proces GroenLinks	5
2 Werkwijze, verantwoording en informatievergaring	6
2.1 Werkwijze	6
2.2 Verantwoording.....	6
2.3 Tijdlijn.....	6
3 Bevindingen.....	9
3.1 Algemeen	9
3.2 Raadplegingen achterban.....	9
3.3 Raadplegingen fractie, wethouder en stadsgazant	11
3.4 Andere PvdA afdelingen.....	12
3.5 Regelgeving	13
4 Conclusies	14
4.1 Beschrijving van opties	14
4.2 Toetsing aan afwegingsvariabelen.....	14
4.2.1 Electorale gevolgen	14
4.2.2 Politieke inhoud.....	15
4.2.3 Politiek personeelsbeleid.....	15
4.2.4 Partijculturen	17
4.2.5 Positie binnen de raad	17
4.2.6 Bestuurlijk-organisatorische consequenties.....	18
4.2.7 Draagvlak en haalbaarheid onder leden (inclusief fractie en bestuur)	19
5 Advies	21
5.1 Advies besluitvorming	21
5.1.1 Argumentatie	21
5.2 Advies samenwerkingsvarianten.....	22
5.2.1 Argumentatie	22
5.3 Aanvullend advies: vervolgproces ledenraadpleging	23
5.4 Samenvatting advies:	25
6 Vervolg.....	26
7 Afsluitend.....	26
Lijst van bijlagen.....	27

Voorwoord

Met plezier leg ik de resultaten van het onderzoek naar mogelijke samenwerking tussen de PvdA en GroenLinks in Eindhoven – in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen 2026 – aan u voor.

Het advies verschijnt een kwartaal eerder dan in de oorspronkelijke opdracht is voorzien. Daarmee ontstaat er voor het dagelijks bestuur van de afdeling meer ruimte om de procedurele zaken rond de te kiezen vorm van samenwerking in goed te organiseren en daarbij de nodige afstemming te zoeken met GroenLinks, als beoogde samenwerkingspartner.

De eerdere oplevering is niet ten koste gegaan van de zorgvuldigheid waarmee het onderzoek is uitgevoerd. In de tijd die voor het onderzoek is uitgetrokken is ruim voldoende tijd geweest om de verschillende scenario's in beeld te brengen en de verschillende signalen en geluiden uit alle geleidingen van de partij in kaart te brengen.

Veel leden hebben zich betrokken getoond bij het vraagstuk rond linkse samenwerking en samenwerking met GroenLinks in Eindhoven in het bijzonder. Daarbij zijn veel enthousiaste reacties opgehaald, kansen benoemd, maar ook zorgen en uitdagingen gedeeld.

Alle reacties zijn waardevol en hebben hun plek gekregen in dit onderzoek. Een woord van dank aan allen die, gevraagd en ongevraagd, input aan dit onderzoek gegeven hebben is dan ook op zijn plaats.

Daarmee is niet gezegd dat alle vragen die er leven van antwoorden kunnen worden voorzien. In een snel veranderende en communicerende samenleving kunnen kleine gebeurtenissen grote politieke impact hebben. Een voorspelling van de maatschappelijke, sociale en politieke context waarbinnen de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 zullen plaatsvinden is niet te maken.

Wat we wel kunnen, is met elkaar bepalen vanuit welke maatschappelijke, sociale en politieke waarden we de toekomst tegemoet willen treden. Welke basis ons bindt, welke principes we niet los zullen laten. Voor wie wij de rots in de branding willen zijn en met wie wij samen sterker willen staan.

In onze partij zijn het de leden die daar, in vrijheid en zo laagdrempelig mogelijk, het oordeel over vellen. Ik spreek de hoop en verwachting uit dat deze rapportage hen daarbij van de nodige context mag voorzien.

Eindhoven,

3 september 2024

1. Inleiding

1.1 Opdracht

Eind december 2023 heeft de voorzitter van de regio-afdeling Eindhoven van de Partij van de Arbeid namens het dagelijks bestuur van de afdeling verzocht een advies op te stellen over de mogelijkheden tot samenwerking met GroenLinks bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2026. De opdracht maakt onderdeel uit van Plan van Aanpak wat door het dagelijks bestuur is vastgesteld op 21 december 2023.

In het Plan van Aanpak is de centrale onderzoeksvraag voor het advies *“in welke vorm de samenwerking met GroenLinks in Eindhoven- in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen 2026- gestalte gegeven kan worden.*

Hierbij dient inzicht te worden verschaft in:

1. *Welke scenario's van samenwerking opportuun en haalbaar worden geacht*
2. *Waarom deze opportuun en haalbaar worden geacht*
3. *Welk scenario de voorkeur heeft*

Bij de afweging dienen de volgende variabelen zichtbaar betrokken te worden:

Electorale gevolgen

Politieke inhoud

Politiek personeelsbeleid

Partijculturen

Positie binnen de raad

Bestuurlijk-organisatorische consequenties

Draagvlak en haalbaarheid onder leden (inclusief fractie en bestuur)

Ook worden de ervaringen en samenwerkingsvormen van de reeds samenwerkende fracties in de regio Eindhoven, alsmede van vergelijkbare gemeenten buiten de regio Eindhoven bij het eindadvies betrokken. Ook worden mogelijke voorwaarden waaronder een voorkeursscenario kan worden gerealiseerd, gespecificeerd.

De oplevering van het eindadvies zou moeten plaatsvinden in december 2024¹”, maar is om het dagelijks bestuur van de afdeling meer ruimte te geven om de procedurele zaken tijdig te regelen, eerder afgerond.

1.2 Proces GroenLinks

Op 12 januari heeft de ALV van de GroenLinks Regio Eindhoven een commissie benoemd die rondom hetzelfde thema een onderzoek zal uitvoeren en een advies zal opstellen. Hoewel in beginsel gekozen is voor een gezamenlijke opdrachtformulering en onderzoekopdracht, zijn er in de uitvoering andere accenten gelegd in de vervolgaanpak. Gedurende de looptijd van beide onderzoeken is er wel procesmatige afstemming geweest.

Beide onderzoeken maken onderdeel uit van het grotere proces wat beide partijen onafhankelijk van elkaar, maar in afstemming met elkaar, hebben ingezet om het antwoord op de samenwerkingsvraag te formuleren. Uiteindelijk zullen beide processen onder verantwoordelijkheid van beide besturen moeten leiden tot één uitkomst.

---

¹ Citaat “Plan van Aanpak linkse samenwerking”, Dagelijks bestuur PvdA Regio Eindhoven, december 2023

2 Werkwijze, verantwoording en informatievergaring

2.1 Werkwijze

Voor de uitvoering van het onderzoek is zoveel mogelijk aangesloten bij de ‘Routekaart linkse samenwerking voor afdelingen’ zoals die is opgesteld door de gezamenlijke partijbureaus van de PvdA en GroenLinks. Kanttekening is hierbij is dat deze routekaart pas na het opstellen van het Plan van Aanpak en het starten van het onderzoek beschikbaar is gesteld. De hoofdlijnen van de in de routekaart beschreven aanpak komen echter overeen met de in Eindhoven gevolgde aanpak.

2.2 Verantwoording

Onderstaande tijdlijn is een vrijwel volledig overzicht van momenten waarop informatie is vergaard die tot de bevindingen hebben geleid, waarop dit advies is gebaseerd. Het totaaloverzicht dient vooral ter illustratie van de betrokkenheid van velen, zowel buiten en zeker binnen de afdeling.

Naast de in de tijdlijn genoemde momenten is er natuurlijk regelmatig afstemming geweest met de afdelingsvoorzitter in haar rol als opdrachtgever.

2.3 Tijdlijn

Na de opdrachtverstrekking door het bestuur is de opdracht op **1 februari** in het bijzijn van de afdelingsvoorzitter besproken met de bestuurswerkgroep PvdA Eindhoven. Hierbij is door de afdelingsvoorzitter een toelichting gegeven op de opdracht en is een toelichting op de aanpak gedeeld. Daarnaast zijn observaties gedeeld met betrekking tot de huidige samenwerking en is de context van de Eindhovense (politiek-bestuurlijke) situatie gedeeld.²

Op **20 februari** is de opdracht doorgesproken met de gemeenteraadsfractie. Hierbij zijn de eerste beelden vanuit de fractie met betrekking tot de huidige en eventuele toekomstige samenwerking opgehaald en gedeeld. Daarnaast is een toelichting gegeven op de officiële start van het traject door middel van een ledengesprek.

Dit ledengesprek vond op **22 februari** plaats in LAB-1. Circa 25 leden waren aanwezig. Een verslag van deze bijeenkomst en de resultaten van de mentimeter-uitvraag tijdens de bijeenkomst zijn als vertrouwelijke bijlage opgenomen bij dit advies³.

Op **27 februari** is deelgenomen aan de online-sessie, georganiseerd door het partijbureau, waarin de eerste versie van de ‘Routekaart linkse samenwerking’ is gepresenteerd. Tijdens deze sessie zijn onder andere de bevindingen met betrekking tot de eerste ledenbijeenkomst gedeeld.

Daarnaast is er een hulpvraag neergelegd met betrekking tot de mogelijkheden tot kiezersonderzoek. Hierop wordt verderop in dit document, bij de bevindingen, inhoudelijk ingegaan. Door het partijbureau is aangegeven dat dit niet door hen gefaciliteerd zou worden.

---

² Van de vergadering van de bestuurswerkgroep op 1 februari zijn notulen gemaakt, deze vallen onder de verantwoordelijkheid van de bestuurswerkgroep.

³ Zie vertrouwelijke bijlagen: VB1 - Verslag Ledenavond PvdA Linkse samenwerking 22-02-2024.pdf en VB2 - Sheets en mentimeter resultaten - ledengesprek linkse samenwerking 22-2-2024.pdf

Op **7 maart** is tijdens de Algemene Ledenvergadering van de PvdA regio Eindhoven een korte stand van zake gegeven met betrekking tot het onderzoek.

Op **12 maart** is het verslag van het ledengesprek besproken met de bestuurswerkgroep PvdA Eindhoven. Alhoewel de consensus was dat er een breed palet aan beelden is opgehaald, werd tevens geconstateerd dat een aantal binnen de afdeling actief opererende groepen (Vrouwen In de PvdA (VIP), Senioren (bezoekers senioren-inloop) en actieve jongeren) ondervertegenwoordigd waren in het deelnemersveld⁴.

Hierop is besloten om voor deze groepen een aanvullende enquête uit te zetten, met als doel het opgehaalde beeld te bevestigen of aan te vullen.

Dinsdag **26 maart** is de stand van zake en het plan met betrekking tot een aanvullende enquête besproken met een lid van dagelijks bestuur van de Regio afdeling. Daarnaast is gesproken over de ervaringen in de samenwerking tussen PvdA en GroenLinks in Veldhoven.

Op dinsdag **2 april** heeft overleg plaatsgevonden met de voorzitter van de werkgroep die door GroenLinks is ingesteld om linkse samenwerking te onderzoeken (zie inleiding; proces GroenLinks). Tijdens dit overleg is de stand van zake in beide onderzoeken gedeeld. De werkgroep van GroenLinks was op dat moment net gestart.

Vanuit de PvdA is het beeld op basis van de tot dan toe vergaarde informatie gedeeld. Op basis hiervan is gevraagd hoe GroenLinks stond ten opzichte van een eventueel gezamenlijk ledengesprek. Vanuit GroenLinks is aangekondigd dat er een uitgebreide leden enquête in de maak was. Een gezamenlijk ledengesprek zat en paste bij GroenLinks op dat moment (vooralsnog) niet in de planning.

Op **16 april** is de bestuurswerkgroep van de PvdA Eindhoven bijgepraat over bovenstaande ontwikkeling en heeft kennisgenomen van het gegeven dat een gezamenlijk ledengesprek vooralsnog niet aan de orde kan zijn⁵.

Op **20 april** vond in Apeldoorn het (deels gezamenlijke) landelijk congres plaats. Tijdens dit congres is met ruim 92% van de stemmen een motie aangenomen waarin afdelingen opgeroepen worden om een (bij voorkeur online) ledenraadpleging te organiseren over het wel of niet gezamenlijk deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen⁶. Een motie met identieke strekking is met ruim 78% aangenomen tijdens het GroenLinks-congres.

Op **22 mei** is de evaluatie van de gezamenlijke verkiezingscampagne⁷ voor de landelijke verkiezingen in november 2023 besproken en toegelicht door één van de opstellers.

Op **27 mei** zijn de doelgroep-enquêtes, na inhoudelijke afstemming met de afdelingsvoorzitter en een lid van het dagelijks bestuur van de Regio afdeling, via Whatsapp-groepen verspreid. Hierop zijn 18 reacties binnengekomen. Waar de oorspronkelijke opzet was om resultaten per doelgroep te verzamelen, zijn door het gebruik van een verkeerde link de resultaten van VIP en senioren (op één na) op dezelfde link binnen gekomen. De vragen en de resultaten van de enquête zijn als

---

⁴ Van de vergadering de bestuurswerkgroep op 12 maart zijn notulen gemaakt, deze vallen onder de verantwoordelijkheid van de bestuurswerkgroep.

⁵ Van de vergadering de bestuurswerkgroep op 16 april zijn notulen gemaakt, deze vallen onder de verantwoordelijkheid van de bestuurswerkgroep.

⁶ Zie bijlage: OB1 - Motie 3 - RoodGroene Motie – Een Lokale Keuze.pdf

⁷ Zie vertrouwelijke bijlage: VB3 - Evaluatie campagne TK2023 Eindhoven eo.pdf

vertrouwelijke bijlage toegevoegd⁸. Het totaalbeeld wijkt niet significant af van het beeld wat tijdens het ledengesprek is opgehaald. Een verdere analyse volgt bij de bevindingen.

Op **6 juni** is met de waarnemend fractievoorzitter, wethouder, stadsgazant en voorzitter van de bestuurswerkgroep PvdA Eindhoven gesproken over de huidige en toekomstige mogelijke samenwerking. Die dag is ook het verkiezingsreglement 2026⁹ ontvangen van de afdeling Breda; het voorstel tot samenwerking met GroenLinks, wat op 12 juni door beide partijen is vastgesteld.

Op zondag **9 juni** werden de resultaten van de Europese verkiezingen bekend. In Eindhoven werd de combinatie GroenLinks-PvdA de grootste partij. Van de uitslag is een percentuele verdeling per stembureau gemaakt¹⁰.

Op **13 juni** is tijdens de ALV van de Regio afdeling Eindhoven stilgestaan bij het onderzoek naar samenwerking met GroenLinks. Alhoewel het onderwerp informerend geagendeerd was, werd er door aanwezigen, onder invloed van de uitslag van de Europese verkiezingen, gebruik gemaakt van de gelegenheid om tot gedachtewisseling te komen.

Op **24 juni** heeft de tweede sessie met de gemeenteraadsfractie plaatsgevonden. Hierbij kon men reageren op een mondeling gegeven hoofdlijn van dit rapport. Bij dit overleg was ook de wethouder aanwezig.

Op zaterdag **29 juni** is tijdens de Brabantdag, georganiseerd door het PvdA gewest Noord-Brabant op verschillende momenten stilgestaan bij de samenwerking tussen de PvdA en GroenLinks. Onderdeel hiervan was een workshop voor afdelingen waarbij het partijbureau een presentatie verzorgde. Daarnaast werden Breda en Eindhoven als praktijkcase afzonderlijk toegelicht. Vanuit het partijbureau kwam de bevestiging, naar aanleiding van de aangenomen motie op het congres van 20 april, dat ledenraadplegingen worden gefaciliteerd en dat de uitslag hiervan kan worden gelijkgesteld met een ALV-besluit van de afdeling.

Hier werd nogmaals bevestigd dat het partijbureau geen faciliterende rol zal spelen bij kiezersonderzoek.

Op **2 juli** is overleg met de afdelingsvoorzitter van de PvdA Regio Eindhoven, de voorzitter van de onderzoekscommissie van GroenLinks Eindhoven en afdelingsvoorzitter van de GroenLinks Regio Eindhoven. Na een korte inhoudelijke uitwisseling van de stand van zaken bij de onderzoeken is er vooral procedureel gesproken. Dit overleg is ook de aanleiding om dit advies eerder op te leveren.

Op **4 juli** presenteerden de onderzoekscommissies in Amsterdam hun adviezen. De adviezen verschillen. De PvdA-commissie adviseert een gezamenlijke lijst¹¹, de GroenLinks-commissie om met gescheiden lijsten en programma's de verkiezingen in te gaan, en na de verkiezingen één fractie te vormen¹². Na een ledenraadpleging stemde een meerderheid van de GroenLinks leden voor de laatste optie, die daarmee de samenwerkingsvorm wordt waarmee beide partijen de verkiezingen in gaan.

⁸ Zie vertrouwelijke bijlage: VB4 - Enquêtevragen en resultaten doelgroepen (verzonden 27-5-2024).pdf

⁹ Zie bijlage: OB2 - Breda – verkiezingsreglement 2026.pdf

¹⁰ Zie bijlage: OB3 - Uitslag Europese verkiezingen - resultaat GL-PvdA – Eindhoven.xls

¹¹ Zie bijlage: OB4 - PvdA Amsterdam - Advies-2.0-commissie-Biemonnd.pdf

¹² Zie bijlage: OB5 - GrL Amsterdam - Rapport Linkse Samenwerking.pdf

3 Bevindingen

3.1 Algemeen

De PvdA en GroenLinks zijn beide partijen die geworteld zijn in de Eindhovense samenleving. Ze hebben beiden een stevige achterban en delen belangrijke politieke en sociaal-maatschappelijke drijfveren.

Sinds 2010 maken beide partijen onafgebroken deel uit van het college van B&W. In de eerste twee periodes was de PvdA de grootste partij, in 2022 werd GroenLinks voor het eerst de grootste. In 2018 was de VVD qua stemmen de grootste partij, maar werd nipt gevolgd GroenLinks, dat evenveel zetels had.

Er is dus een lange periode waarin beide partijen samen (en in goede harmonie) bestuursverantwoordelijkheid hebben gedragen.

3.2 Raadplegingen achterban

De leden van de PvdA zien de samenwerking met GroenLinks in grote meerderheid als een kans en een strategisch slimme zet om een front te vormen tegen de toenemende verrechtsing van de samenleving. Het gezamenlijk ingaan van de verkiezingen, met één lijst en één programma wordt daarbij als de meest voor de hand liggende vorm gezien; het is een kans om de links progressieve politiek meer ‘smoel’ te geven.

Daarbij speelt ook een rol dat verondersteld wordt dat het veel kiezers op basis van de landelijke samenwerking al uitgaan van een gezamenlijke lijst. Het afzonderlijk de verkiezingen in gaan, met een eigen programma, campagne en een eigen lijst zou om meer uitleg vragen dan de gezamenlijke optie. In 2026 zullen de landelijke partijen immers al jaren onder één politieke vlag opereren en zullen ook verdere stappen in de organisatorische samenwerking verder vorm gekregen hebben.

Opvallend is ook het grote deel van de achterban die de samenwerking als een noodzaak ziet; hierbij is het belangrijk om naar de motieven te kijken. Voor een groot deel van de achterban ligt de noodzaak in het verlengde van het zien van een kans en een strategisch slimme zet. Dit deel redeneert vanuit eigen kracht en is enthousiast om vanuit de samenwerking door te bouwen aan een nieuwe linkse beweging.

Er is ook een (kleiner) deel wat de noodzaak alleen ervaart vanuit de angst om het af te leggen tegen groeiend rechts. Dit deel ziet de samenwerking als de enige keuze maar voelt daar weinig enthousiasme bij. Voor hen is samenwerking weliswaar de enige optie, maar men zou diep in het hart willen dat het niet nodig is.

Er zijn ook leden uitgesproken tegen een samenwerking met GroenLinks zijn. Zij vrezen dat de klassieke sociaaldemocratische onderwerpen het onderspit zullen delven in een samenwerking. Deze groep herkent zich beter in een uitgesproken, meer principiële PvdA die staat voor haar klassieke waarden en wil zich vooral richten op het terugveroveren van dat deel van de achterban die naar populistisch rechts getrokken is. In deze groep vinden we ook een aantal jonge, nieuwe leden terug die specifiek voor een lidmaatschap van de PvdA kozen (en dus niet voor GroenLinks).

Voor tussenoplossingen zoals een stembusakkoord (twee lijsten, één fractie na de verkiezingen) lijkt minder draagvlak en wordt vaak als ‘vlees noch vis’ gezien, en lastig uit te leggen aan de kiezer.

Bij de samenstelling van de kieslijst horen volgens de meerderheid van de achterban de competenties van de kandidaten voorop te staan en zou bij een samengestelde lijst de partijkleur dus geen primaire reden mogen zijn om een plek op de kieslijst in te nemen. Dit, meer principiële uitgangspunt wordt echter vaak direct gevolgd door een 'maar'; de samenwerking moet wel op basis van gelijkwaardigheid plaatsvinden en die gelijkwaardigheid moet zichtbaar zijn op de lijst.

Deze toevoeging lijkt vooral ingegeven door de gedachte dat GroenLinks op dit moment bijna twee keer zoveel zetels heeft dan de PvdA en vanuit die machtspositie wel eens meer verkiesbare plekken op een samengestelde lijst zou kunnen claimen. Daar zou de achterban moeite mee hebben en het lijkt daarom verstandig om daar nog voordat er een keuze gemaakt wordt duidelijkheid over te verschaffen (zie ook de opmerkingen verderop met betrekking tot de aanpak in Breda).

Een ander deel van de achterban kiest wat dat betreft voor zekerheid en geeft aan primair voor een plaatsing-systematiek te kiezen zoals die ook bij de Tweede Kamerverkiezingen en Europese verkiezingen is gehanteerd. Hierbij worden op basis van de partijkleur van de lijsttrekker, de plaatsen 2 en 3 ingevuld door de andere partij en worden de opvolgende plekken om en om ingevuld. Dit deel van de achterban heeft een invulling op basis van competenties vaak op de tweede plaats staan.

Inhoudelijk kiest de achterban voor een sterk profiel op de onderwerpen waar de PvdA zich in Eindhoven traditioneel sterk voor maakt: Wonen, wijken, leefbaarheid, sociale rechtvaardigheid en cohesie. Daarmee is niet gezegd dat er op deze thema's grote inhoudelijke verschillen zijn met GroenLinks. Hetzelfde geldt andersom voor het ontbreken van het thema duurzaamheid in dit lijstje. Ook daar zie het grootste deel van de achterban inhoudelijk geen grote verschillen met GroenLinks; het verschil zit hem met name in de profilering.

Die (geslaagde) profilering van beide partijen steekt ook de kop op wanneer cultuur aspecten en cultuur verschillen tussen de partijen aan de orde komen. Daarbij speelt ook de demografie van de partijen een rol. Waar de PvdA een ouder ledenbestand heeft en vooral gericht is op het (doorlopend) wijkgericht campagnevoeren en het maatschappelijk middenveld (verenigingsleven), is ledenbestand van GroenLinks jonger, is men actiever op social media en wordt bij campagnes meer gericht op publiekslocaties. Overigens wordt dit wel als aandachtspunt (we moeten elkaar wel leren kennen) ervaren, maar niet als een probleem. Integendeel: de combinatie van deze twee krachten zou elkaar kunnen verstreken.

Een groot deel van de achterban had een gezamenlijke ledenbijeenkomst dan ook als welkome toevoeging aan het onderzoeksproces gezien. Dit zou de mogelijkheid gegeven hebben om stereotype beelden die eventueel een rol spelen en (voor-)oordelen die hier mee gepaard gaan door te prikken.

Een belangrijk onderwerp bij alle consultaties is de vraag geweest of de "twee sterke merken" (PvdA en GroenLinks) met hun beider specifieke achterbannen in staat zijn om als "één sterk merk" (GroenLinks-PvdA) in de verkiezingen in staat zijn een beter resultaat te halen dan de twee merken afzonderlijk.

Gaan er meer mensen stemmen voor een GroenLinks-PvdA lijst dan voor de optelsom van de afzonderlijke GroenLinks en PvdA lijsten? Is één en één groter dan twee?

Hier zijn veel theorieën over gewisseld. Er is gekeken naar historie, er is vergeleken met de uitslagen van de Tweede kamer en Europese verkiezingen waar GroenLinks-PvdA gezamenlijk

twee keer de grootste van de stad werd. Er is geanalyseerd of de overwinningen wel overwinningen waren en waar stemmen vandaan gekomen zijn.

Het enige eerlijke antwoord op de vraag is echter dat we het niet weten, en zeker niet kunnen voorspellen voor de situatie in 2026. Zelfs als we vandaag kiezersonderzoek¹³ zouden doen zegt dat niks over het resultaat bij een verkiezing waarvan de datum zo ver voor ons ligt. De wereld om ons heen is te veel in beweging en gebeurtenissen die volledig buiten onze invloedssfeer liggen kunnen het lokale speelveld in 2026 compleet veranderen.

De enige aanname die op basis van eerdere campagnes bij nieuwe samenwerkingen te maken is, is dat de kracht waarmee het 'nieuwe merk' wordt gepositioneerd en het enthousiasme waarmee het wordt gepresenteerd een belangrijke factor is in het electoraal succes van de samenwerking. Dat zijn factoren waar we zelf invloed op hebben.

3.3 Raadplegingen fractie, wethouder en stadsgazant

Het beeld wat zich ontspint bij de achterban zien we ook terug bij het 'dagelijks' politiek actieve deel van de PvdA, zij het dat er geen extremen zijn. Niemand zou de optie om gezamenlijk de verkiezingen in te gaan onverteerbaar vinden en mocht de huidige situatie in stand blijven, dan is er ook veel vertrouwen in de eigen kracht om zelfstandig een goed verkiezingsresultaat te halen.

De huidige politieke samenwerking met GroenLinks (zowel fractie als wethouders) wordt als goed getypeerd. Men weet elkaar goed te vinden, zoekt elkaar ook op en grote politieke verschillen van inzicht zijn er nauwelijks. Als er irritaties zijn dan zijn ze vaak gerelateerd aan een persoonlijke stijl die (vaak wederzijds) niet aansluit bij de persoonlijke stijl van de ander. Hierbij hoort de nuancering dat een dergelijk stijl-conflict ook binnen fracties zou kunnen voorkomen.

Ook bij de fractie vallen cultuurverschillen tussen PvdA en GroenLinks op. Anders dan (en aanvullend op) de verschillen die door de achterban genoemd worden, hebben deze verschillen te maken met het verschil in werkwijze tussen de fracties en zijn -bij doorvragen- ook te relateren aan persoonlijke stijl. Alhoewel het woord 'cultuurverschil' vaak valt, lijkt er hier in essentie sprake van een verschil in organisatie en werkwijze.

Een aandachtspunt wat (in aansluiting op het voorgaande) door de fractie benoemd wordt is dat een grote fractie -en dus ook de grotere gezamenlijke fractie die bij een verdergaande samenwerking zou ontstaan- vraagt meer aandacht voor de organisatie ervan. Hoe groter de groep, hoe groter de kans op frictie. Het eigen verleden¹⁴ heeft wat dat betreft ook het één en ander aan leermomenten opgeleverd. Het is van belang om bij de lijstsamenstelling ook rekening te houden met het team-profiel.

Daarnaast dient rekening gehouden te worden met de impact op het lokale politieke landschap bij het ontstaan van een fractie die ten opzichte van andere partijen dominant groot kan zijn. Er zijn signalen dat partijen, en dan met name partijen die politiek dicht bij ons liggen, een verdergaande samenwerking lastig vinden. Het is goed om hier bewust van te zijn. Aan de andere kant kan het niet zo zijn dat dit de toekomst van de samenwerking, of de manier waarop deze vorm krijgt, bepaald.

---

¹³ Zie eerdere opmerkingen over verzoeken richting partijbureau hierover

¹⁴ Zowel de PvdA-fractie van 2006 (14 leden) als 2010 (10 leden) kenden afsplitsingen

Uiteindelijk is het aantal zetels, en dus de vraag of je een machtsfactor van betekenis bent, een belangrijk middel om onze links-progressieve agenda voor de stad vorm te geven. Dit geldt voor de PvdA, voor GroenLinks, maar evengoed voor andere partijen en hun agenda's.

Met betrekking tot het proces rond het onderzoek naar samenwerking is tenslotte opgemerkt dat op de verschillende bijeenkomsten waarop het onderwerp besproken is, door aanwezigen soms redelijk stevig en op dominante toon stellingen betrokken werden. De fractie geeft aan eraan te hechten dat op het moment dat de leden een besluit over de samenwerking moeten nemen, ieder individueel lid zich veilig moet voelen om in volledige vrijheid haar, hun of zijn keuze te maken, wat die keuze ook is.

3.4 Andere PvdA afdelingen

Naast de 'interne raadplegingen' is er gedurende het onderzoek ook contact geweest met en informatie vergaard uit andere afdelingen.

In Breda is al eind 2023 de keuze gemaakt door de ALV's van beide partijen om een plan van aanpak voor gezamenlijke verkiezingsdeelname op te stellen. Dit plan van aanpak, vormgegeven in een verkiezingsreglement is op 12 juni aan beide ALV's voorgelegd en aangenomen. Het vervolgtraject en alle te nemen besluiten worden vervolgens in gezamenlijke ALV's genomen. Met deze aanpak heeft Breda het hele proces tot de verkiezingen uitgezet en geborgd. Daarnaast was voor alle leden op het moment dat ze tot samenwerking besloten duidelijk op welke manier dit vormgegeven zal worden.

Mocht er gekozen worden om gezamenlijk de verkiezingen in te gaan, dan kan het plan van Breda als blauwdruk dienen om het vervolg procesmatig op een juiste manier te organiseren.

In Amsterdam presenteerden de onderzoekscommissies van beide partijen hun rapporten op 4 juli. De PvdA commissie adviseerde om gezamenlijk de verkiezingen in te gaan (gezamenlijk programma, gezamenlijke lijst, gezamenlijke fractie), de GroenLinks commissie adviseerde om een stembusakkoord te sluiten (apart programma, aparte lijst, gezamenlijke fractie).

In een ledenraadpleging kregen de leden drie opties voorgelegd: "Continuering huidige situatie", "Stembusakkoord" of "Gezamenlijk de verkiezingen in".

De ledenraadpleging vond plaats volgens het "alternative vote"-systeem. Dit wil zeggen dat er niet één keuze gemaakt wordt, waarbij de meeste stemmen gelden, maar dat de keuzes gerangschikt moeten worden in volgorde van voorkeur. Vervolgens wordt gekeken of één van de keuzes meer dan 50% van de stemmen heeft gehaald. Als dat het geval is, dan is die keuze de 'winnaar'.

Als dat niet het geval is, dan valt de keuze met het minst aantal stemmen af. Bij de stemmen die afvallen wordt naar de tweede keuze gekeken. De tweede keuze van de afgevallen stemmen wordt opgeteld bij de eerste keuze van de opties die niet afvallen. Vervolgens wordt wederom gekeken of één van de overgebleven keuzes meer dan 50% van de stemmen heeft gehaald. Bij drie keuzes is dat altijd het geval en is een 'winnaar' bekend. Dit systeem is in het verleden bij de PvdA bij lijsttrekkersverkiezingen ook gebruikt.

Bij de PvdA-leden haalde de optie "Gezamenlijk de verkiezingen in" een meerderheid van meer dan 50% (64,9%). Bij de GroenLinks-leden haalde deze optie weliswaar het hoogste percentage van de eerste voorkeur (43,66%) maar niet voldoende voor een meerderheid van meer dan 50%. Doordat de leden die kozen voor "Continuering huidige situatie" (de optie met het laagste aantal

stemmen) in ruime meerderheid als tweede optie “Stembusakkoord” kozen, werd dit uiteindelijk de optie die meer dan 50% van de stemmen haalde (54,9%)¹⁵.

Doordat bij GroenLinks op deze manier de minder vergaande optie de voorkeursoptie werd, is dat ook de optie waarmee beide partijen uiteindelijk de verkiezingen in zullen gaan.

De reden om deze methodiek zo uitgebreid te beschrijven is dat door de keuze om de leden per partij te bevragen in combinatie met de gekozen methodiek leidt tot een uitkomst waarvoor 28,7% van de in totaal uitgebrachte stemmen (van beide partijen gezamenlijk) de eerste voorkeur aan gaf.

Hiermee wordt niet beoogd om de legitimiteit van de systematiek in twijfel te trekken, maar om inzicht te geven in effecten van keuzes van een systematiek.

Overigens zal de gekozen voorkeursoptie in september nog in een referendum aan de leden van de PvdA en GroenLinks in Amsterdam worden voorgelegd. Er kan dan alleen ‘voor’ of ‘tegen’ deze optie gestemd worden.

3.5 Regelgeving

Omdat de PvdA en GroenLinks twee aparte verenigingen zijn gelden er vanuit de kieswet een aantal zaken die bij een eventuele gezamenlijke lijst van belang zijn om mee te nemen.

Er is dan sprake van een samenvoeging van aanduidingen¹⁶. De kandidaten staan niet op de lijst namens de samenvoeging (bijv. GroenLinks-PvdA) maar namens één van de partijen die samengevoegde lijst vormen (in dit geval dus GroenLinks of PvdA). Ook voor dubbelleden geldt dus dat zij óf namens de PvdA óf namens GroenLinks op de gezamenlijke kandidatenlijst staan.

Dit is van belang omdat tijdens het onderzoek ook gekeken is naar een lijstsamenstellingsvariant waarbij alle kandidaten om de (eventueel te vormen) gezamenlijke lijst (verplicht) dubbellid zouden (moeten) zijn.

Deze variant zou een ‘kleuren’-discussie kunnen voorkomen (alle kandidaten zijn dan immers lid van beide partijen) en de lijst zou dan alleen op basis van competenties kunnen worden samengesteld.

Omdat de Kieswet echter bepaald dat iedere kandidaat op een gezamenlijke lijst aan één van de twee partijen moet worden toegeschreven, is deze variant niet verder uitgewerkt. Daarmee is niet gezegd dat hij helemaal uit beeld hoeft te zijn, maar het belangrijkste voordeel lijkt hiermee verdwenen.

---

¹⁵ Zie bijlage: OB6 - Rapport ledenpeiling samenwerking GroenLinks en PvdA Amsterdam.pdf

¹⁶ <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/kandidaatstelling/samenvoeging-aanduidingen>

4 Conclusies

4.1 Beschrijving van opties

Op basis van de bevindingen worden drie opties verder besproken:

1) Continuering van de huidige situatie.

Beide partijen nemen met een eigen programma en lijst deel aan de verkiezingen. Ze voeren afzonderlijk campagne. Na de verkiezingen gaan de fracties door als zelfstandige fracties in de gemeenteraad. Partijen kunnen besluiten om elkaar vast te houden in het formatieproces maar daar worden vooraf geen afspraken over gemaakt. De fracties besluiten autonoom over steun aan elkaars voorstellen en standpunten. Er is geen intentie om in 2030 gezamenlijk deel te nemen, maar het wordt ook niet uitgesloten.

2) Eigen programma met stembusakkoord, eigen lijst, gezamenlijke fractie.

Beide partijen nemen met een eigen programma waarin op deelonderwerpen gezamenlijke afspraken worden gemaakt (stembusakkoord). De partijen gaan met een eigen lijst de verkiezingen in. Ze voeren afzonderlijk campagne maar steunen elkaar op de thema's waarover afspraken gemaakt zijn. Na de verkiezingen vormen de gekozen leden van beide partijen samen één fractie. Het is de intentie om in 2030 als één lijst deel te nemen aan de verkiezingen.

3) Gezamenlijk programma, gezamenlijke lijst, gezamenlijke fractie

De partijen stellen gezamenlijk verkiezingsprogramma op wat door beide ALV's (of een gezamenlijke ALV) wordt goedgekeurd. De partijen kiezen hun eigen kandidaten op een gezamenlijke lijst, die door beide ALV's (of een gezamenlijke ALV) wordt goedgekeurd. Er wordt gezamenlijk campagne gevoerd en na de verkiezingen vormen de gekozen kandidaten één fractie. Het is de intentie om in 2030 weer als één lijst deel te nemen.

Voor het gemak worden bovengenoemde opties in de onderstaande toetsing aan de afwegingvariabelen opties 1, 2 en 3 genoemd, volgens de daarbij aangegeven nummering.

4.2 Toetsing aan afwegingsvariabelen

4.2.1 Electorale gevolgen

Als ergens geldt dat behaalde resultaten geen garantie geven voor de toekomst, is het wel in de politiek. De gezamenlijke lijsten bij de Tweede Kamerverkiezingen en de Europese verkiezingen leverden in Eindhoven winst op; twee keer werden we samen de grootste. Tijdens de Tweede kamer verkiezingen stemden er meer mensen op GroenLinks-PvdA dan op GroenLinks en PvdA samen bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2022. Tijdens de Europese verkiezingen waren dat er juist weer minder (overigens met ongeveer gelijke verschillen: +/- 2000). Procentueel gezien was het resultaat bij de Tweede Kamerverkiezingen echter weer minder, en komt het resultaat van de Europese verkiezingen juist weer in de buurt van de optelsom uit 2022. Kortom; met cijfers kun je alle kanten uit redeneren, de voorspellende waarde is niet erg groot.

We zien dat lokale issues er wel toe doen bij gemeenteraadsverkiezingen, maar dat in Eindhoven een groot deel van het stemgedrag bepaalt wordt door de landelijke tendens. Aangezien op landelijk niveau samengewerkt wordt en er van uitgaande dat deze samenwerking gecontinueerd wordt zou invloed van landelijke tendensen voor GroenLinks en PvdA in 2026 nagenoeg gelijk

moeten zijn. De vraag is wat de gevolgen zouden zijn als vervolgens lokaal moet worden uitgelegd dat de partijen met aparte lijsten deel gaan nemen.

Als we dit alles plaatsen in de context dat de verkiezingen in 2026 plaatsvinden, de wereld behoorlijk veranderlijk is en de invloed daarop marginaal, dan is er geen enkele optie waarover met een serieuze onderbouwing uitspraken kunnen worden gedaan, behalve dat optie 2 waarschijnlijk lastiger uit te leggen zal zijn anno 2026.

4.2.2 Politieke inhoud

Sinds 2010 zijn PvdA en GroenLinks samen de gemene deler in ieder college. Verschillen zijn er natuurlijk en politieke meningsverschillen zijn er natuurlijk ook geweest, maar de partijen opereren in basis vanuit eenzelfde maatschappijvisie en normen-en-waardenset. In 99% van de gevallen trekken de partijen samen op. Verschillen zitten met name in profilering.

Opties 1 en 2 zijn natuurlijk altijd mogelijk, maar optie 3 is vanuit de politieke inhoud haalbaar en kan een meerwaarde opleveren door een bredere profilering op rode en groene onderwerpen.

4.2.3 Politiek personeelsbeleid

Optie 1: beide partijen zetten hun eigen beleid voort en dat is haalbaar. De vraag hoe een eventueel dubbellidmaatschap zich verhoudt tot het raadslidmaatschap namens één partij kan zich op enig moment als loyaliteitsvraag opdringen. Het is goed om hier als bestuur vooraf een standpunt over in te nemen zodat dit hier van begin af duidelijkheid over is. Dit is vooral van belang als na de verkiezingen één van beide partijen in de oppositie en de andere partij in de coalitie zou belanden.

Hierbij dient de vraag beantwoord te worden in welke mate er van een raadslid met een dubbellidmaatschap, dat zonder last of ruggenspraak gekozen is, een vorm van fractiediscipline mag worden verwacht. Geadviseerd wordt om dit tijdens de selectiegespreken mee te nemen en overeen te komen dat van de kandidaat (net als bij de andere kandidaten) verwacht wordt dat het PvdA-programma de leidraad is voor het politiek handelen. Een dubbellidmaatschap geeft de kandidaat in deze optie geen andere positie.

Optie 2: evenals bij optie 3 zal er na de verkiezingen één gezamenlijke fractie ontstaan. Aangezien deze fractie wordt gevormd op basis van twee verschillende lijsten en beide partijen op basis van hun eigen reglementen de lijst opstellen, verdient het de voorkeur om over een aantal aspecten afspraken te maken zodat er geen toekomstige last ontstaat voor (nieuw te vormen) de gezamenlijke fractie.

Zo verdient het de aanbeveling om in het profiel voor kandidaat-raadsleden op te nemen dat er een gezamenlijke fractie gevormd gaat worden en dat de kandidaten geacht worden eraan bij te dragen dat de samenwerking succesvol wordt.

Daarnaast hanteert de PvdA (in Eindhoven) een maximum van aaneensluitende 3 periodes waarin een lid namens de partij raadslid kan zijn. Bij GroenLinks lijkt die regel er (in ieder geval landelijk) niet te zijn. Het is raadzaam om af te spreken hoe er gehandeld wordt op het moment dat een raadslid na drie periodes zich op basis van een dubbellidmaatschap kandideert voor een andere lijst, maar daarmee (indirect) voor dezelfde fractie.

De PvdA heeft (landelijk) in haar reglementen¹⁷ artikelen opgenomen over het functioneren van de fractie en het voeren van voortgangsgesprekken. Hierin is bijvoorbeeld ook het recht van de ledenvergadering om fractie en wethouder(s) om verantwoording te vragen geregeld. GroenLinks kent deze bepalingen in het (landelijk) huishoudelijk reglement¹⁸ niet, of in beperkter mate.

Omdat de gekozen raadsleden van de gezamenlijke fractie afkomstig zijn van twee verschillende lijsten zullen er afspraken gemaakt moeten worden over een gezamenlijk te hanteren lijn. Omdat hiernaast ook de 'reguliere procedure' voor programma, lijst en wethouders-kandidaten door beide partijen gevolgd moet worden, levert deze optie extra werk op. Optie 3 levert de mogelijkheid om deze extra werkzaamheden te integreren in het gezamenlijk te doorlopen proces naar de verkiezingen.

Na de verkiezingen zal er een nieuw fractiereglement moeten worden opgesteld. In de theoretische situatie dat de fractie is samengesteld volgens de huidige raadzetelverhoudingen zou een PvdA-smaldeel binnen de fractie een minderheid kunnen vormen. De situatie zou kunnen ontstaan dat er een fractiereglement wordt vastgesteld wat niet voldoet aan de reglementen van de PvdA. Hier dienen vooraf afspraken over gemaakt te worden. Dit geldt overigens ook voor de theoretische situatie dat de verhoudingen andersom liggen. Ook dan dient een fractiereglement niet strijdig te zijn met beide landelijke reglementen.

Tot slot laat deze optie de vraag onbeantwoord onder wiens verantwoordelijkheid eventuele wethouders-kandidaten voorgedragen worden en namens welke partij zij deelnemen aan het college. Levert de gezamenlijke fractie de wethouders en zijn zij wethouders namens de gezamenlijkheid of komen ze van de afzonderlijke lijsten en worden ze voorgedragen namens de partij-smaldelen in de fractie? Hier zal tijdig een heldere lijn en procedure voor afgesproken moeten worden. Als dit niet vóór de verkiezingen duidelijk is kleeft hier een hoog risico aan.

Optie 3: veel zaken die genoemd zijn bij optie 2 zijn ook van toepassing op deze optie. Groot verschil is dat in de procedure rond kandidaatstelling voor het raadslidmaatschap en wethouderschap een gezamenlijke, dus gelijke koers gevolgd wordt. Dit maakt het mogelijk om - bijvoorbeeld - in de op te stellen profielen voor fractie, kandidaten en wethouders richting te geven en deze ook op een deugdelijke manier door de leden te laten vaststellen.

Hiermee wordt het risico verkleind dat zaken over het hoofd worden gezien of dat er zaken worden vastgelegd in afspraken waarover interpretatieverschillen kunnen ontstaan, of waarvan iet duidelijk is op welke wijze zij door de leden zijn gelegitimeerd.

Doordat de kandidaten samen op een lijst staan, samen campagne voeren en een gezamenlijk resultaat halen, zal na de verkiezingen de opstart van een nieuwe fractie eenvoudiger verlopen. De invloed van partij-smaldelen en eventueel gewijzigde verhoudingen binnen de nieuwe te vormen fractie is niet (of in ieder geval in mindere mate) aan de orde. Aangezien de onderhandelingen voor een nieuw college tegelijkertijd starten is een situatie waarin de opstart van de nieuwe fractie zo soepel mogelijk verloopt een enorm voordeel.

Tot slot wordt in deze optie de procedure rond kandidaatstelling voor het wethouderschap goed geregeld en is het vertegenwoordigings-vraagstuk niet meer aan de orde.

---

¹⁷ Zie bijlage: OB7 - Statuten en reglementen PvdA (landelijk).pdf

¹⁸ Zie bijlage: OB8 - Huishoudelijk reglement GroenLinks (landelijk).pdf

4.2.4 Partijculturen

Over de verschillen in partijcultuur is in dit advies al veel geschreven: deze verschillen zijn er ontegenzeggelijk. De cruciale vraag is in welke mate de cultuurverschillen elkaar bijten en daar lijkt weinig tot geen sprake van.

In ons links-progressieve wereldbeeld zien we cultuurverschillen graag als een verrijking, niet als iets om angstig voor te zijn. Die houding past ons ook als het om deze samenwerking gaat. Dat is niet alleen een goed advies; het blijkt in praktijk ook zo te werken op het moment dat we, zoals bij de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen, samen op pad gaan en ons opstellen voor de kracht van de ander.

Daarnaast moeten we er ons van bewust zijn dat niet ieder verschil in aanpak of stijl terug te voeren is op cultuurverschillen. De kaart van ‘cultuurverschil’ wordt soms net wat te vaak getrokken, waarmee onterecht de suggestie gewekt wordt dat een situatie “is-zoals-ie-is en niet meer kan veranderen”.

Als we vanuit onze sociaaldemocratische principes cultuurverschillen als een verrijking zien en elkaars kracht als aanvullende waarde gebruiken scoort optie 1 een onvoldoende. Er zijn door gezamenlijk op te trekken kansen om links-progressieve politiek een nieuwe dynamiek te geven en een breder kiezerspubliek te bereiken. De kans wordt dan niet gepakt. Dit laat onverlet dat beide partijen afzonderlijk ook een breed publiek (kunnen) bereiken.

Bij optie 2 wordt de verrijkkingskracht die beide partijculturen elkaar te bieden hebben grotendeels pas ingezet ná de verkiezingen. Daarmee wordt de potentie ervan in de campagnefase niet volledig benut. Sterker nog: beeldvorming rond cultuurverschillen is al jaren een beproefd campagnemiddel van populistische partijen.

Het perspectief van een gezamenlijke fractie kan voor iedereen voor wie dit een bedreiging vormt aanleiding zijn om door middel van beeldvorming een vuurtje op te stoken, zolang deze gezamenlijke fractie nog geen werkelijkheid is.

Optie 3 stelt ons voor de opdracht om cultuurverschillen te omarmen en open te staan voor elkaars kracht. Dat zal als dat lukt meerwaarde opleveren. De keerzijde ervan is dat het hele stelsel van normen, waarden en gebruiken tot op zekere hoogte ter discussie moet kunnen worden gesteld. Tot op zekere hoogte, want de op het gebied van politieke en sociaal-maatschappelijke normen en waarden ontlopen de partijen elkaar niet of nauwelijks.

De uitdaging zit hem er vooral in ervoor open te staan dat gebruiken -de dingen doen zoals we ze altijd gedaan hebben- niet vanzelfsprekend zijn. Slagen we daarin, dan openen er voor beide partijen nieuwe wegen naar Rome.

4.2.5 Positie binnen de raad

De positie binnen de gemeenteraad na de verkiezingen zal sterk afhankelijk zijn van het zetelaantal. Als de huidige zetelaantallen (ook van de andere partijen) als uitgangspunt genomen worden zal er bij samenvoeging van de fracties een fractie ontstaan die substantieel groter is dan de overige fracties.

Dat biedt kansen omdat zo’n fractie een machtsfactor vormt waar moeilijk aan voorbij te gaan is, aan de andere kant kan het onderlinge relaties verstoren als die machtsfactor te nadrukkelijk wordt ingezet en daarbij geen ruimte laat aan andere partijen, in het bijzonder coalitiepartners.

Dit is overigens niet anders wanneer één van de partijen op basis van zelfstandige deelname aanzienlijk groter zou worden dan de andere partijen. Daarnaast geldt dit in gelijke mate voor andere (eventueel nieuwe) partijen die deelnemen aan de verkiezingen.

Het streven zal voor iedere partij altijd zijn om zo groot mogelijk te worden. Daarmee wordt immers de uitgangspositie / machtsbasis bepaald.

Voor het verwerven een goede positie in de gemeenteraad is echter meer nodig. Belangrijker is het om politiek te bedrijven op basis van inhoud, te weten waar je het over hebt (een hoog deskundigheidsniveau), betrouwbaar te zijn, politieke verschillen te overbruggen door debat en respectvol om te gaan met partijen die een ander geluid laten horen.

In die zin zullen opties 1, 2 en 3 weinig van elkaar verschillen; voor de positie in de raad telt niet alleen de macht, maar zeker ook hoe je laat zien daarmee om te gaan.

4.2.6 Bestuurlijk-organisatorische consequenties

In tijden van (voorbereiding van deelname aan) verkiezingen wordt er altijd een stevig beroep gedaan op de organisatiecapaciteit van de afdeling. De verschillen tussen de drie opties worden daarbij bepaald tussen de hoeveelheid extra werk een bepaalde optie vraagt, de mate waarbij daarvan gebruik gemaakt kan worden eerder opgedane kennis en ervaring (zoals draaiboeken, standaard procedures, maar ook mensen) en de beschikbaarheid van vrijwilligers om het werk te verzetten.

Optie 1: Bij deze optie is de hoeveelheid extra werk het minst. Er kan gebruik gemaakt worden van draaiboeken en standaardprocedures voor het opstellen van het programma de kandidatenlijst, wethouders-kandidaten en een eventuele lijsttrekkersverkiezing. De rol van het bestuur en de positie van de ledenvergadering is duidelijk en vastgelegd in reglementen.

Het extra werk zal voornamelijk zitten in de organisatie van de campagne; als er besloten wordt om afzonderlijk de verkiezingen in te gaan zal de kiezer ook willen begrijpen waarom dat zo is. Zoals eerder aangegeven is zal dit in 2026, als de landelijke samenwerking publiek gemeengoed is, een goede inhoudelijk onderbouwing vragen. Zeker omdat in alle andere gemeenten binnen de Regio-afdeling wel gezamenlijk wordt deelgenomen aan de verkiezingen kan dit leiden tot een spagaat die moeilijk uit te leggen is.

Optie 2: Bij deze optie is de hoeveelheid extra werk het meest. Naast het volledig moeten draaien van alle voorbereidingen op eigen kracht (zie optie 1) zal er inhoudelijk met GroenLinks samengewerkt moeten worden om tot een stembusakkoord te komen. Dit kan via de gebruikelijke route van een programmacommissie, aangevuld met een extra opdracht om in overleg met GroenLinks een gezamenlijk programmadeel (het stembusakkoord) in het programma op te nemen.

Daarbij zal het stembusakkoord als onderdeel van de twee afzonderlijke verkiezingsprogramma's moeten worden voorgelegd aan de twee afzonderlijke ledenvergaderingen. Hierbij zal een werkwijze moeten worden bedacht die voor beide ledenvergaderingen wel het recht van amendement overeind houdt en het toch mogelijk maakt om over een gezamenlijk vast te stellen identieke tekst te besluiten.

Daarnaast zijn bij de toetsing aan de afwegingsvariabele 'Politiek personeelsbeleid' bij deze optie een aantal zaken besproken die -met het oog op de na de verkiezingen te vormen gezamenlijke fractie- al vóór de verkiezingen moeten worden geadresseerd.

Hiervoor ligt geen draaiboek of procedure in de kast. De afzonderlijke routes die gevolgd worden in aanloop naar de verkiezingen bieden ook geen mogelijkheden om zaken te integreren. Hierdoor zal er met GroenLinks niet alleen over het ‘wat’ maar ook over het ‘hoe’ moeten worden nagedacht, overlegd en overeengekomen, met inachtneming van de reglementen die voor de afzonderlijke partijen gelden.

Optie 3: Deze optie vraagt dezelfde stappen als optie 1, maar deze zullen in gezamenlijkheid met GroenLinks moeten worden ingevuld en uitgevoerd. Dat vraagt extra inzet omdat de twee politieke verenigingen afspraken moeten maken over de wijze waarop het opstellen van het programma de kandidatenlijst, wethouders-kandidaten en een eventuele lijsttrekkersverkiezing geregeld gaan worden. Daarbij kunnen bestaande draaiboeken behulpzaam zijn, maar uiteindelijk zal er een gezamenlijke aanpak vastgesteld moeten worden, waarin ook de positie van de ledenvergadering geregeld is. Het al eerder genoemde Verkiezingsreglement 2026, zoals dat is vastgesteld door de afdelingen van de PvdA en GroenLinks in Breda kan hiervoor een goede basis vormen.

Daarnaast geldt ook bij deze optie dat er met het oog op de na de verkiezingen te vormen gezamenlijke fractie een aantal zaken op het gebied van politiek personeelsbeleid moeten worden geregeld. Dit zijn er wel minder dan in optie 2, omdat een aantal zaken kunnen worden meegenomen in de gezamenlijke kandidaatstellingsprocedures. Zie hiervoor de opmerkingen die bij deze afwegingsvariabele gemaakt zijn.

In deze optie kunnen beide achterbannen worden gemobiliseerd in de campagne. Dat vraagt weliswaar om een goede coördinatie, maar zal het bereik en aantal mogelijk te organiseren activiteiten vergroten.

Tot slot: de drie opties zijn hierboven vergeleken op de hoeveelheid inspanning en de complexiteit van de inspanning die bestuurlijk-organisatorisch geleverd moet worden. Daarmee kan de indruk ontstaan dat het leveren van zo min mogelijk inspanning, of een zo laag mogelijke complexiteit een doel op zich zou zijn.

Dat is geenszins het geval; de inspanning kan niet losgezien worden van het doel waarvoor de inspanning geleverd wordt. Als we hoge doelen stellen voor onze partij(-en) en de stad, dan mag daar veel inspanning tegenover staan en mag de opgave complex zijn.

4.2.7 Draagvlak en haalbaarheid onder leden (inclusief fractie en bestuur)

Voor een uitgebreid beeld van het draagvlak wordt verwezen naar het hoofdstuk ‘Bevindingen’.

Op basis hiervan kunnen met betrekking tot draagvlak en haalbaarheid de volgende conclusies getrokken worden:

Optie 1: Een minderheid in de achterban (leden inclusief fractie en bestuur) heeft een voorkeur voor deze optie. Zij ziet deze optie als de beste waarborg om de sociaaldemocratische thema’s, normen en waarden van de partij een heldere stem in Eindhovense politiek te geven. Het draagvlak voor deze optie neemt toe als optie 3 geen haalbare kaart blijkt te zijn. Er is bij een groot deel achterban vertrouwen dat het ook mogelijk is om met een zelfstandige lijst een goed verkiezingsresultaat te halen, al wordt dit wel als een gemiste kans gezien.

Conclusie: aanzienlijk minder draagvlak, zeker haalbaar

Optie 2: Deze optie lijkt nauwelijks een voorkeursoptie te zijn. Bij een klein deel van de voorstanders van optie 1 en bij een deel van de voorstanders van optie 3 wordt de optie vooral genoemd als ‘beste tweede’. Daarbij is het een optie van de negatieve keuze: “het is in ieder geval

minder vergaand dan optie 3” of “het is in ieder geval beter dan niets” lijkt respectievelijk de motivatie te zijn.

Op basis van de bevindingen is het niet de verwachting dat de keuze als ‘beste tweede’ er voor zorgt dat dit in totaal de voorkeursoptie (over de gehele breedte van de achterban) is. Daarvoor lijkt het draagvlak te gering.

Conclusie: nauwelijks draagvlak als voorkeursoptie, enig draagvlak als ‘tweede beste’, wel haalbaar.

Optie 3: Deze optie heeft het meeste draagvlak in de achterban (leden inclusief fractie en bestuur). Alhoewel er niet licht over gedacht wordt en er ook wat terughoudendheid is, wordt deze optie als kans en noodzaak gezien om links progressieve normen en waarden en sociaaldemocratische thema’s een stem te geven / te laten behouden in de Eindhovens politiek. Daarnaast wordt het bouwen aan krachtige brede linkse volkspartij in tijden van verrechtsing en opkomend populisme vaak als argument genoemd.

Conclusie: meeste dragvlak, zeker haalbaar

5 Advies

Onderstaand advies is gebaseerd op de in dit rapport beschreven verzamelde informatie, bevindingen en conclusies aan de hand van de door het bestuur meegegeven toetsingsvariabelen.

Gelijktijdig aan dit onderzoek heeft GroenLinks ook een onderzoek uitgevoerd. Ook dit onderzoek leidt tot een advies. Alhoewel de centrale onderzoeksvraag nagenoeg identiek is, valt op voorhand niet te zeggen dat de verzamelde informatie, bevindingen en conclusies gelijklopend zullen zijn en of zij zullen leiden tot een eensluidend advies.

Het is aan de twee besturen om op basis van beide adviezen tot een totaalaanpak te komen, waarbij duidelijk wordt op welke wijze het besluit tot samenwerking genomen gaat worden en welke opties daar uiteindelijk bij in beeld zullen zijn.

Het advies is daarom opgedeeld in twee onderdelen: de besluitvorming en de vraag welke opties daarbij in beeld zouden moeten zijn.

5.1 Advies besluitvorming

Geadviseerd wordt om de opties met betrekking tot de gewenste vorm van samenwerking met GroenLinks bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 aan de leden voor te leggen via een digitale ledenraadpleging.

Geadviseerd wordt om de uitslag van het ledenbesluit gelijktijdig met de uitslag van het (leden)besluit van GroenLinks bekend te maken.

5.1.1 Argumentatie

Op basis van de statuten en reglementen van de PvdA dient over een samenvoeging van lijsten een besluit door de ledenvergadering genomen te worden. De uitslag van een ledenraadpleging is hieraan gelijkgesteld.

Het belang van het voorliggende vraagstuk is van dien aard dat er gekozen wordt voor de wijze van besluitvorming waarbij zoveel mogelijk leden in staat worden gesteld hun stem uit te brengen. Het middel van een digitale ledenraadpleging voldoet beter aan deze voorwaarde dan een (fysieke) ledenvergadering.

Daarnaast wordt op deze wijze uitvoering gegeven aan de eerder genoemde motie zoals die in aangenomen op de partijcongressen in Apeldoorn.

Ook wordt hiermee invulling gegeven aan het signaal vanuit de fractie, die aangaf eraan hechten dat op het moment dat de leden een besluit over de samenwerking moeten nemen, ieder individueel lid zich veilig moet voelen om in volledige vrijheid haar, hun of zijn keuze te maken, wat die keuze ook is.

Tot slot waarborgt deze vorm van besluitvorming dat dubbelleden in de gelegenheid zijn om zich bij beide partijen uit te spreken over de toekomst van de samenwerking. Bij het organiseren van een fysieke ledenvergadering waarbij de uitslag gelijktijdig bekend moet worden, zouden dubbelleden een keuze moeten maken tussen welke vergadering zij zouden bezoeken.

Hiermee zou een deel van onze leden niet in staat gesteld worden om zich uit te spreken, waarmee de fundamentele ledenrechten in onze verenigingsdemocratie belemmerd worden.

5.2 Advies samenwerkingsvarianten

Geadviseerd wordt om aan de leden twee opties voor te leggen:

De voorkeursvariant:

Gezamenlijk programma, gezamenlijke lijst, gezamenlijke fractie.

De partijen stellen gezamenlijk verkiezingsprogramma op wat door beide ALV's (of een gezamenlijke ALV) wordt goedgekeurd. De partijen kiezen hun eigen kandidaten op een gezamenlijke lijst, die door beide ALV's (of een gezamenlijke ALV) wordt goedgekeurd. Er wordt gezamenlijk campagne gevoerd en na de verkiezingen vormen de gekozen kandidaten één fractie. Het is de intentie om in 2030 weer als één lijst deel te nemen.

En de tegenhanger van deze variant:

Continuering van de huidige situatie.

Beide partijen nemen met een eigen programma en lijst deel aan de verkiezingen. Ze voeren afzonderlijk campagne. Na de verkiezingen gaan de fracties door als zelfstandige fracties in de gemeenteraad. Partijen kunnen besluiten om elkaar vast te houden in het formatieproces maar daar worden vooraf geen afspraken over gemaakt. De fracties besluiten autonoom over steun aan elkaars voorstellen en standpunten. Er is geen intentie om in 2030 gezamenlijk deel te nemen, maar het wordt ook niet uitgesloten.

5.2.1 Argumentatie

Uit de in dit rapport beschreven verzamelde informatie, bevindingen en conclusies aan de hand van de door het bestuur meegegeven toetsingsvariabelen blijkt de optie waarbij gezamenlijk de verkiezingen in te gaan op de meeste steun bij de achterban te mogen rekenen.

Beide fracties vormen sinds 2010 de ruggengraat van het Eindhovense college van B&W en zijn gedurende deze periode de continue factor in de coalitie. Politiek-inhoudelijk en bestuurlijk is aangetoond dat beide partijen als één(heid) kunnen opereren.

Er wordt aangesloten bij de route die de landelijke fracties in Eerste en Tweede kamer én de fractie in het Europees parlement al bewandelen. Ook werken de landelijke politieke verenigingen de komende jaren aan plannen voor verdergaande samenwerking. Een variant die niet in lijn is met deze beweging vraagt in 2026 om meer uitleg dan nu en kan bevreemding oproepen.

De zogenoemde mag 'optie 2' weinig draagvlak mag rekenen als optie van eerste keuze, en is als tweede optie vaak het gevolg van een negatieve keuze. Gevolg van deze negatieve selectie is dat de consequenties minder goed gewogen worden. Optie 2 wordt door de positie als tussenvariant soms beleefd als tussenoplossing. In zijn consequenties is deze optie misschien wel verregaander dan de andere twee.

Optie 2 is het meest complex qua voorbereiding (programma, campagne), vraagt waarborgen vóóraf om na de verkiezingen als slagvaardige fractie aan de slag te kunnen (waaronder de wethouders procedure) en is (vanwege de halfslachtigheid) het lastigste is uit te leggen. De inhoudelijke meerwaarde van de optie is tijdens het onderzoek niet aangetroffen. Daarom wordt geadviseerd deze variant niet op te nemen bij de ledenraadpleging.

Daarmee is het advies helder en transparant met betrekking tot de voorgelegde varianten: "Beter goed, of beter niet".

5.3 Aanvullend advies: vervolgproces ledenraadpleging

Alhoewel hier door het bestuur niet om verzocht is en het advies zich beperkt tot het voorleggen van twee varianten waaronder de voorkeursvariant, geven de bevindingen aanleiding om in aanvulling op het advies om een ledenraadpleging te organiseren, ook stil te staan bij de vorm waarin deze raadpleging plaatsvindt. Hierbij speelt -zoals eerder aangegeven- het advies van de commissie van GroenLinks ook een rol.

Mocht GroenLinks dezelfde varianten op eenzelfde wijze willen voorleggen dan kan er een meerwaarde ontstaan door bij de ledenraadpleging niet de twee varianten als keuze voor te leggen, maar te kiezen voor de vorm waarin in Breda de besluitvorming heeft plaatsgevonden. Hiermee wordt niet alleen de keuze voor de samenwerkingsvariant voorgelegd, maar wordt direct ook de basis gelegd voor het verdere gezamenlijke proces richting verkiezingen.

Hiermee zijn besluit en consequenties op een transparante wijze inzichtelijk voor de leden en is meteen de eerste stap in het proces richting verkiezingen gezet.

Dit leidt tot dit **eerste aanvullend advies**:

Leg de keuze voor de samenwerkingsvorm, als dat mogelijk is, niet voor als een keuze tussen twee tegengestelde opties maar in de vorm van een verkiezingsreglement (naar voorbeeld van Breda)

Waar bovenstaande advies uitgaat van een eensluidend advies bij GroenLinks, valt op voorhand ook niet uit te sluiten dat de commissie bij GroenLinks met een ander advies komt. Dit zou kunnen leiden tot een situatie waarbij meerdere varianten (dan de twee uit dit advies) aan de leden moeten worden voorgelegd.

Dit zou dan gaan om minder vergaande varianten van samenwerking dan dat in dit advies als voorkeursvariant is opgenomen (de voorkeursvariant is immers de meest vergaande vorm van samenwerking). Dit zou een soortgelijke situatie opleveren als zich in Amsterdam heeft voorgedaan.

Zonder de gevolgde procedure in Amsterdam, noch de uitslag en de legitimiteit ervan in twijfel te trekken (de procedure is volgens gemaakte afspraken transparant gevolgd en heeft tot een door de procedure gedragen resultaat geleid) is er vanuit de voorkeuren bij de achterban van de Eindhovense PvdA reden om goed te kijken naar de in Amsterdam gekozen procedure.

Daarom is in het hoofdstuk “Bevindingen” ruim aandacht gegeven aan de raadpleging in Amsterdam en is het nodig om dat nu ook te doen, ook al kost dat wat tekstruimte.

In Amsterdam is gekozen voor het systeem van ‘alternative vote’; een systeem waarbij alle voorgelegde keuzes door de kiezer in volgorde van voorkeur geplaatst worden. Als geen van de eerste voorkeuren meer dan 50% van de stemmen haalt, vervalt de eerste voorkeur met de minste stemmen. De stemmen die op de vervallen voorkeur zijn uitgebracht worden vervangen door de tweede voorkeur van degenen die bij deze voorkeur zijn uitgebracht.

Dit systeem heeft als voordeel dat de ‘winnende voorkeur’ altijd meer dan 50% van de stemmen achter zich heeft en daarmee een meerderheid vertegenwoordigt. Dit systeem is bekend bij de PvdA: het werd eerder ingezet bij lijsttrekkerverkiezingen en voorzittersverkiezingen.

Het grote verschil met het eerdere gebruik ten opzichte van de toepassing ervan in Amsterdam is echter dat er bij deze verkiezing van personen geen gelijktijdige verkiezing was bij een andere

achterban die invloed had op de te kiezen opties. Die situatie was er in Amsterdam wel, en zal er in Eindhoven -mocht het tot een ledenraadpleging met meer dan twee opties komen- ook zijn.

Doordat in de optelsom van de uitslagen (van de twee losse raadplegingen) de minst verregaande variant de hoogst haalbare variant is, heeft de uitslag van de éne raadpleging invloed op de keuzemogelijkheden van de andere raadpleging. Concreet; doordat in de ledenraadpleging van GroenLinks in de tweede ronde de stembusakkoord-variant als winnaar uit de bus kwam viel de verregaandere variant 'gezamenlijk de verkiezingen in' af als uitkomst, óók voor de PvdA-kiezers die in grote meerderheid vóór deze variant kozen.

Omdat de PvdA-raadpleging een meerderheidswinnaar had werd er na vaststelling van deze uitslag niet meer naar de rest van de uitslag van de PvdA-raadpleging gekeken. Uit deze uitslag blijkt echter dat de stembusakkoord-variant op minder steun kon rekenen dan de variant om zelfstandig de verkiezingen in te gaan. Dit beeld vertoont sterke overeenkomsten met het beeld dat ik opgehaald bij de Eindhovense achterban.

Beargumenteed zou dus kunnen worden of na het afvallen van de voorkeursoptie vanwege de stemming bij GroenLinks, niet alsnog gekeken had moeten worden naar de tweede voorkeur van de PvdA-leden die kozen voor de gezamenlijke variant. Voor de helderheid: de gekozen methodiek voorziet hier niet in en dus is de vraag niet aan de orde, maar hier had (speculatief) uit naar voren kunnen komen dat de PvdA-leden in dat geval de voorkeur gaven aan zelfstandige verkiezingsdeelname. En dat zou weer een minder verregaande variant zijn dan de uiteindelijk gekozen stembusakkoord-variant.

Op grond van bovenstaande kan de vraag gesteld worden of de gekozen methodiek van 'alternative vote' in de omstandigheid dat er gelijktijdig twee raadplegingen plaatsvinden waarvan de uitslag van de éne raadpleging invloed heeft op de haalbaarheid van een optie in de andere raadpleging op gespannen voet staat met het gestelde in artikel 1.15.8 van de statuten van de PvdA. Hierin is immers opgenomen dat er een keuze tussen uitvoerbare uitkomsten dient te worden voorgelegd.

Nou kan deze situatie worden opgelost door bijvoorbeeld in de afspraken rond de ledenraadpleging op te nemen dat bij het wegvallen van een bij meerderheid gekozen variant bij de éne raadpleging door de uitslag van de andere raadpleging er gekeken wordt naar de tweede voorkeur bij de weggevallen (dus onuitvoerbaar geworden) variant. De vraag is of dit bijdraagt aan de transparantie van de toch al wat ingewikkelde systematiek.

Een veel eenvoudiger alternatief is om de ledenraadpleging plaats te laten vinden op basis van gewone meerderheid. De reglementen van beide partijen bieden hier, als het om inhoudelijke zaken gaat en niet om functies, gewoon de ruimte voor. De winnende variant heeft dan weliswaar niet altijd meer dan 50% van de stemmen, maar omdat volgens de statuten van GroenLinks (artikel 12.3) toch altijd een referendum nodig is om de winnende variant via een voor/tegen vraag aan de leden voor te leggen zal iedere uitslag uiteindelijk een absolute meerderheid zijn.

Op basis van bovenstaande volgt het **tweede aanvullend advies**:

Sta bij de keuze van de kiessystematiek voor de ledenraadpleging stil bij de invloed die beide raadplegingen op elkaar hebben; kies voor een transparante methodiek die borgt dat de uitslag recht doet aan de stemmen die zijn uitgebracht op uitvoerbare uitkomsten.

5.4 Samenvatting advies:

Met inachtneming van bovenstaande kan het advies eenvoudig als volgt worden samengevat:

Organiseer op transparante wijze een ledenraadpleging waarbij in ieder geval de geadviseerde voorkeursvariant “Gezamenlijk programma, gezamenlijke lijst, gezamenlijke fractie” aan de leden van de Partij van de Arbeid in Eindhoven (ter goedkeuring) wordt voorgelegd.

6 Vervolg

Met de oplevering van dit advies wordt het vervolg erop terug in handen gelegd van de opdrachtgever; het dagelijks bestuur van de PvdA Regio Eindhoven, vergezeld van de uitnodiging dit advies te voorzien van een bestuurlijke reactie.

Hiermee zouden de leden nader geïnformeerd kunnen worden over de stappen die volgen en de wijze waarop zij hierin betrokken zullen worden.

7 Afsluitend

Dit advies had niet tot stand kunnen komen zonder de betrokkenheid van veel partijgenoten binnen en buiten onze afdeling. Het samenwerkingsvraagstuk leeft en de partij voert het debat hierover vanuit kracht, ambitie en het geloof dat een krachtige links-progressieve beweging onze stad beter maakt. Nu en in de toekomst. Dat inspireert! Dank daarvoor!

Lijst van bijlagen

Vertrouwelijke bijlagen

Onderstaande bijlagen hebben betrekking op bijeenkomsten, onderzoeken en/of evaluaties die een intern karakter hebben. Op basis hiervan zijn ze als besloten bijlagen op te nemen bij dit advies.

VB1 - Verslag Ledenavond PvdA Linkse samenwerking 22-02-2024.pdf

VB2 - Sheets en mentimeter resultaten - ledengesprek linkse samenwerking 22-2-2024.pdf

VB3 - Evaluatie campagne TK2023 Eindhoven eo.pdf

VB4 - Enquêtevragen en resultaten doelgroepen (verzonden 27-5-2024).pdf

Openbare bijlagen

Onderstaande bijlagen zijn op eerdere momenten openbaar gemaakt en zijn daarom als openbare bron opgenomen.

OB1 - Motie 3 - RoodGroene Motie – Een Lokale Keuze.pdf

OB2 - Breda – verkiezingsreglement 2026.pdf

OB3 - Uitslag Europese verkiezingen - resultaat GL-PvdA – Eindhoven.xls

OB4 - PvdA Amsterdam - Advies-2.0-commissie-Biemonnd.pdf

OB5 - GrL Amsterdam - Rapport Linkse Samenwerking. pdf

OB6 - Rapport ledenpeiling samenwerking GroenLinks en PvdA Amsterdam.pdf

OB7 - Statuten en reglementen PvdA (landelijk).pdf

OB8 - Huishoudelijk reglement GroenLinks (landelijk).pdf